

POLYKULTURNÍ LOKALITA U TUKLEK NA PÍSECKU

Jiří Fröhlich

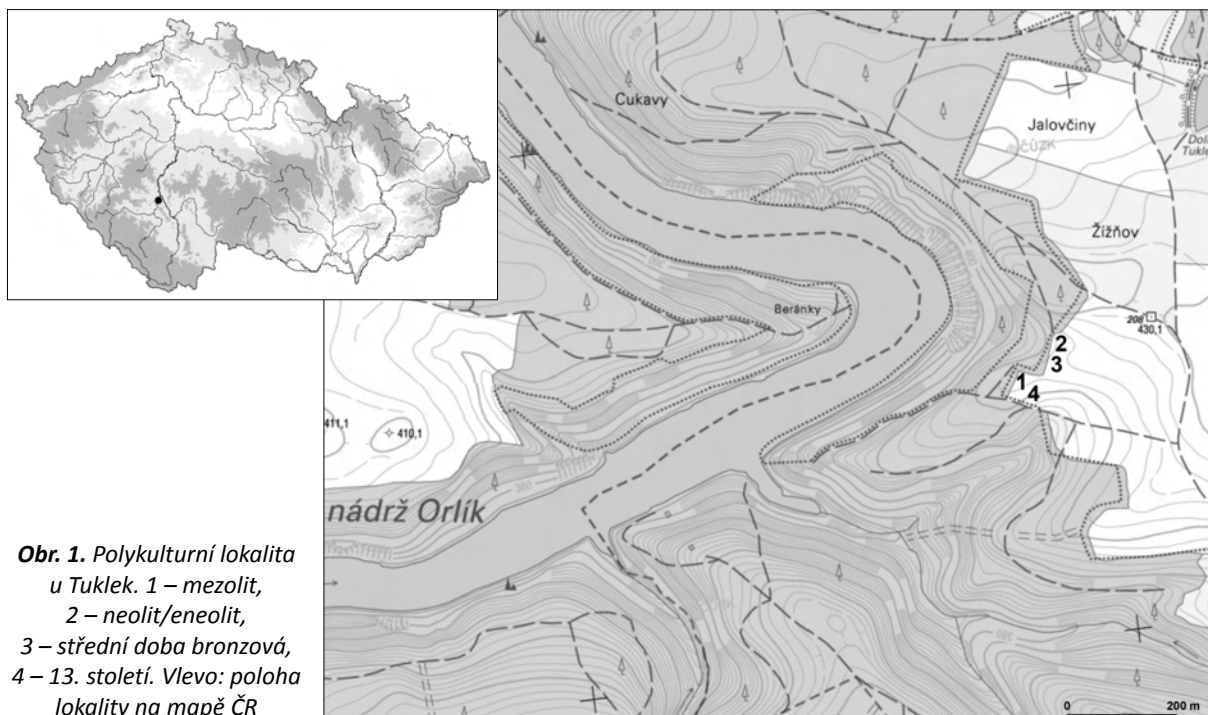
Dne 2. ledna 2014 byla zjištěna a následně opakovanými povrchovými sběry autora zkoumána polykulturní lokalita nad pravým břehem a velkým ohybem dolního toku Otavy (*obr. 1*), 1100 m SZ od návsi v Tuklekách. Artefakty ležely v ornici s velkým obsahem podložního zvětřalého granitu. Doloženy byly nálezy z mezolitu, neolitu či eneolitu, střední doby bronzové a 13. století. Uloženy jsou ve sbírce Prácheňského muzea v Písku pod přír. č. 254–256/14.

MEZOLIT

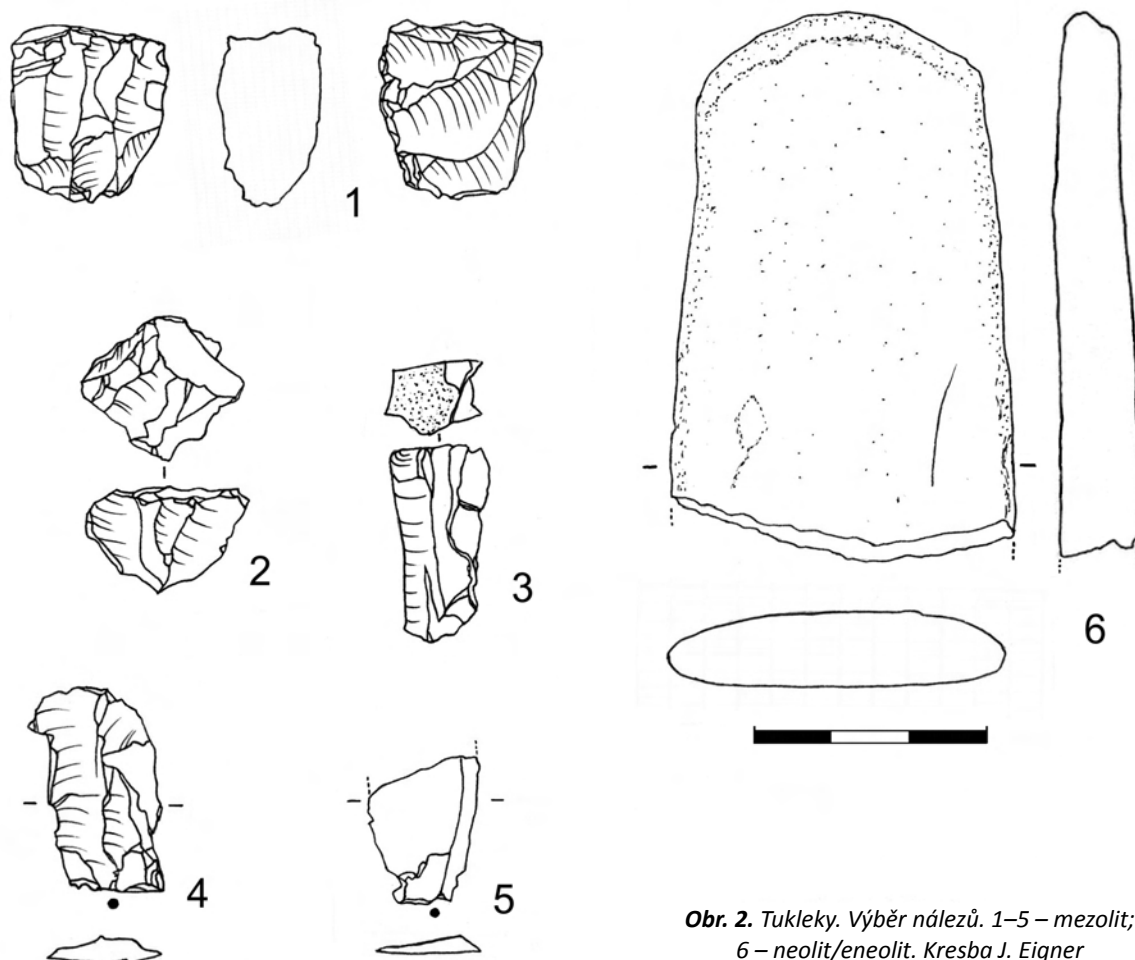
Lokalita na plošině ve vyvýšené poloze nad řekou, mezi bočními údolími, je pro mezolit typická. Na ZM 22-23-23 je ohraničena body 446:311, 451:310, 450:307, 445:308 v nadmořské výšce 422 m (*obr. 1:1*).

Celkem bylo nalezeno 38 ks kamenné industrie. Zastoupena jsou tři jádra (*obr. 2:1–3*), čepelka (*obr. 2:4*), odštěpky (např. *obr. 2:5*) a drobné amorfní úlomky mléčného opálu. Ze surovin výrazně převažuje mléčný opál s četnými prasklinami (27 ks – 71 %). Jeho četnost ale zvyšuje sklon k rozpraskání a rozpadu (Vencl – Michálek – Fröhlich 2006, 202) a navíc je při povrchovém sběru nejnápadnější. Nej kvalitnější je bavorský skvrnitý rohovec, ze kterého jsou dvě jádra. Dále je zastoupeno jádro na úlomku rohovce typu Putim, medově hnědý opál (2 ks), průsvitný dendritický opál (1 ks), křemenec typu Bečov (1 ks), křemičitá zvětřalina (2 ks), SGS? (1 ks) a přepálená neurčitelná surovina (1 ks).

Nepatinovanou drobnotvarou industrií z pestrého spektra surovin lze zařadit do mezolitu. Mléčný opál je výrazně zastoupen na mezolitických lokalitách na pravobřeží dolního toku Otavy: Písek-Pazderna, Vrcovice-hradiště, Vrcovice-plocha knovízského sídliště, Vrcovice-Švábův mlýn, Louka-V sedlištích,

Obr. 1. Polykulturní lokalita u Tuklek. 1 – mezolit, 2 – neolit/eneolit, 3 – střední doba bronzová, 4 – 13. století. Vlevo: poloha lokality na mapě ČR

Obr. 2. Tukleky. Výběr nálezů. 1–5 – mezolit; 6 – neolit/eneolit. Kresba J. Eigner

Oslov-Svatá Anna 1, Oslov-Svatá Anna 2 (Fröhlich 1970, 8; Vencl – Michálek – Fröhlich 2006, 195–196, 199–202, 303; Fröhlich – Chvojka 2008, 149, 151; Fröhlich 2009, 19, 21).

Kromě bavorského rohovce a křemence typu Bečov pocházejí ostatní suroviny patrně z relativně blízkých zdrojů. Výskyt mléčného opálu je nejbližše doložen v píseckých lesích (Matzner 1898, 20), konkrétně je uváděno místo za lomem U Obrázku (Kratochvíl 1962, 149). Další možný zdroj této suroviny je na JJZ svahu Chlumu u Sepekova (Fröhlich – Chvojka 2003, 55, obr. 1:6). Medově hnědý opál se vyskytuje u Mlacké křižatky v Píseckých horách. Že byl opál získáván z nedalekých zdrojů a upravován až na místě, nepřímo svědčí četné nekvalitní nepoužitelné amorfni úlomky mléčného opálu a hnědý opál s výrazně převažující mateční horninou. Rohovec typu Putim je označen podle místa svého používání, protože jeho přírodní zdroj není znám, uvažuje se ale o silicifikované části zlivského souvrství terciérního stáří z jihočeských pánví (Přichystal 2009, 60).

Dva odštěpky mléčného opálu byly též nalezeny na ploše sousední osady ze střední doby bronzové.

NEOLIT–ENEOLIT

Ojedinelým nálezem je kamenná sekerka, nalezená na SZ okraji sídliště ze střední doby bronzové. Na ZM 22-23-23 jde o koordináty 453:317 a nadmořskou výšku 420 m (obr. 1:2). Sekerka s odlomeným ostřím, vyrobená z plochého oblázku, má obloukovitý tyl okosený z jedné strany. Artefakt má zachovanou délku 69 mm, max. šířku 44 mm, max. výšku 9 mm a šířku tylu 36 mm (obr. 2:6). Podle laskavého určení prof. Antonína Přichystala jde o drobový pískovec s muskovitem (magnetická susceptibilita je $0,17 \times 10^{-3}$ SI jednotek). Tato sedimentární hornina nejspíše z jižních Čech nepochází, v úvahu připadají spíše střední Čechy, např. Barrandien. Podle tvaru je sekerka spíše neolitická než eneolitická, nicméně její profil může být dán tvarem oblázku, který byl použit k výrobě.

Ojedinělý nález fragmentu neolitické nádoby pochází z obdobné polohy nad Otavou u nedaleké Louky (Fröhlich 2009, 19, obr. 3:6). Eneolitických nálezů v okolí je podstatně více. Severněji na poli na katastru Oslova byla nalezena sekerka (Dreslerová – Fröhlich 2004, 220, obr. 2:1) a další sekerka patrně v okolí sousední osady Pazderny (Fröhlich 2006). Eneolitická keramika je doložena ve vzdálenosti 5,5 km na svahu k soutoku Otavy s Vltavou pod hradem Zvíkovem (Beneš – Braun 1981), kde je zároveň na protějším břehu na katastru Zbonína doloženo výšinné řivnáčské sídliště (Fröhlich – Eigner 2010, 31).

STŘEDNÍ DOBA BRONZOVÁ

Keramické nálezy ze střední doby bronzové (120 ks) jsou ze západního svahu v nadmořské výšce 421–424 m. Na ZM 22-23-23 jde o okolí bodu 454:313 (obr. 1:3).

V keramickém souboru jsou dva dobře datovatelné fragmenty. Jde o mísu s lalokovitě vytaženým okrajem (obr. 3:1), který je běžně doložen na jihočeských a západočeských lokalitách mohylové kultury střední doby bronzové (Chvojka – Michálek 2003, 106; Jiráň a kol. 2008, 106, obr. 61:8–12). Oválný zaoblený výstupek na výduti nejspíše amforky (obr. 3:2) má analogii např. na keramice ze středobronzového sídliště v Radčicích (Chvojka – Michálek 2003, 113). Dalším výzdobným prvkem je vodorovná nečleněná plastická páska (obr. 3:3). Podobné pásky jsou ojediněle zastoupeny ve výzdobě nádob na sídlištích ze střední doby bronzové v západních Čechách (Militký 1992, 130, např. tab. 17:9). V jižních Čechách je na zlomku nádoby nalezeném v zásypu mohyly u Radošovic (Chvojka – Michálek – Zavřel 2011, 43, obr. 12:17). Další okraje nádob jsou vytažené (obr. 3:4–5). Bližšímu datování v rámci střední doby bronzové brání nedostatečný počet nálezů.

Střední době bronzové budou také s velkou pravděpodobností náležet pravěké střepy (74 ks) z plochy sousední lokality z mezolitu a z 13. století. Charakter této atypické keramiky a dlouhé ucho džbánů ukazují na předknovízské stáří.

Tuklecká lokalita leží při SZ okraji jihočeské sídelní oblasti mohylové kultury střední doby bronzové (Chvojka 2007, 52, obr. 2). Stejně staré sídliště na sousedním katastru Vlastce (publikováno též jako Tukleky) je doloženo 1,7 km JV směrem (Fröhlich 1975; Venc – Michálek – Fröhlich 2006, 297). Nalezeny zde byly zlomky nádob, mazanice, fragmenty závaží a masivní úlomek glacigenního silicitu (M Písek, inv. č. A 8103–8118, 14099–14103, 20142). Asi 500 m od této lokality byla při sběru kamene nalezena aplitová palice s oběžným žlábkem (Michálek 1977, 262 s chybným přepisem jako Tuklety). Tyto palice jsou zpravidla datovány do starší doby bronzové, nicméně stejná palice byla nalezena i na středobronzovém sídlišti u Radčic (Chvojka – Michálek 2003, 130, obr. 18:28). Další dvě patrně sídlištní lokality, vzdálené od sebe 250 m, byly zjištěny na katastru Oslova v lese Červenina 3,7 km VJV od tuklecké polykulturní lokality (Fröhlich 1997, 111). Strategicky významná středobronzová lokalita (hradiště?) stála 5,5 km severně na soutoku Otavy s Vltavou, na místě obydleném téměř ve všech obdobích pravěku (shrnutí Fröhlich 1997, 232). Výše zmíněné lokality pracovně tvoří mikroregion ohraničený řekami Otavou a Vltavou.

Obr. 3. Tukleky. Výběr nálezů. 1–5 – střední doba bronzová, 6–14 – 13. století. Kresba autor

13. STOLETÍ

Plocha s nálezy z 13. století se z velké části kryje s nálezy mezolitickými. Na ZM 22-23-23 je rozptýl nálezů na ploše cca 450:305, 445:307, 445:310, 450:308 v nadmořské výšce 420–422 m (obr. 1:4). V keramickém souboru (137 ks) jsou zastoupeny zejména zlomky bezuchých hrncovitých nádob. Velká část

keramiky (46 %) je vyrobena s příměsí grafitu. Velké procento grafitové keramiky je v jižních Čechách běžné. Výzdobným motivem je rytá šroubovice, vlnice, šikmé vrypy či ovály na rozhraní hrdla a těla a kombinace těchto výzdobných prvků (obr. 3:6–9). Okraje jsou šikmo seříznuté (obr. 3:10), šikmo seříznuté a směrem dolů lehce protažené (obr. 3:11), vzhůru vytažené (obr. 3:12) a se žlábkem pro pokličku (obr. 3:13). Na jednom dnu je značka ve tvaru kola s paprsky (obr. 3:14).

Lokalita patří do početné skupiny malých osad a samot, které vznikly ve 13. století a ještě v témže století se jejich obyvatelé přesunuli do intravilánů dnešních vsí. Na konci 12. století území jižně od soutoku Otavy s Vltavou tvořilo oslovský újezd, který pražský biskup Daniel (1197–1214) daroval doksanskému klášteru (Sedláček 1926, 31). Újezd získal v roce 1226 Přemysl Otakar I. výměnou s doksanskými premonstrátkami, a vytvořil tak hospodářské zázemí královského hradu Zvíkova (Kuthan 1975, 34).

Vedle Oslova, Tuklek a Spolí stály ve 13. století v širším okolí zde pojednávané lokality další drobné osady, zjištěné archeologickým průzkumem. Jedna na návrší Na Babyloně západně od Vlastce (Fröhlich 1986, 77, obr. 5) a druhá SV od Oslova v trati Pod Záduším (Eigner – Fröhlich v tisku).

Z blíže neznámého místa v Tuklekách pochází hromadný nález středních brakteátů. V Prácheňském muzeu v Písku jsou z něho uloženy dva celé a dva zlomky, ražené za Přemysla Otakara II. a Václava II. (přír. č. IV 224; inv. č. HN 16938–16940; Kolář 1981, 313, chybně jako Václav I.). Tyto mince jsou pravděpodobně součástí nálezu dalších brakteátů z Tuklek, uložených na hradě Zvíkově (Militký 2006, 231). V inventáři hradu z roku 1953 bylo zapsáno 26 celých a četné zlomky dosud nedatovaných brakteátů, objevených v únoru 1899. Vykopány byly v hloubce $\frac{3}{4}$ metru v neúplném hrnci, který je ale novověký a ve sbírce zjevně při katalogizaci došlo k jeho záměně (Hlásek – Pták 2014). Podle nepotvrzených indicií případně mohlo jít o nález v čp. 14, kde dle místních obyvatel byly nalezeny blíže neurčené mince.

ZÁVĚR

Poloha zkoumané lokality u Tuklek nedaleko okraje srázu k zahloubenému korytu Otavy se ukazuje příznivá k osídlení v celé řadě období. S ohledem na většinové zalesnění podél dolního toku tak zůstává jedním z mála možných příkladů osídlení těchto poloh. Lze předpokládat, že obdobné polohy byly v pravěku vyhledávány a obydleny.¹

PRAMENY A LITERATURA

- Beneš, A. – Braun, P. 1981: Zvíkovské Podhradí, Výzkumy v Čechách 1976–77, 165, č. 487.
- Dreslerová, D. – Fröhlich, J. 2004: Nové eneolitické nálezy v oblasti soutoku Vltavy s Otavou, Archeologie ve středních Čechách 8, 219–222.
- Eigner, J. – Fröhlich, J. v tisku: Oslov, Výzkumy v Čechách 2012.
- Fröhlich, J. 1970: Mladopaleolitické a mesolitické stanice u Písku, Sborník Oblastního muzea v Písku 1, 8–12.
- Fröhlich, J. 1975: Tukleky, o. Oslov, Výzkumy v Čechách 1973, 170–171, č. 202.
- Fröhlich, J. 1986: Raně středověké sídlištní objekty v okolí Písku, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 3, 75–89.
- Fröhlich, J. 1997: Písecko v zrcadle archeologie. Písek.
- Fröhlich, J. 2006: Druhotné použití eneolitické sekerky, Výběr 43, 238–239.
- Fröhlich, J. 2009: Neolitické nálezy v širším okolí soutoku Otavy s Vltavou, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 22, 17–25.
- Fröhlich, J. – Eigner, J. 2010: Nově objevená eneolitická výšinná sídliště v oblasti Orlické přehrady, Archeologie ve středních Čechách 14, 29–49.
- Fröhlich, J. – Chvojka, O. 2003: Knovízská výšinná lokalita a mohylové pohřebiště na Chlumu u Sepekova, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 16, 43–60.
- Fröhlich, J. – Chvojka, O. 2008: Knovízské sídliště na břehu Otavy u Vrcovic na Písecku. In: Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v letech 2003–2007. Sborník k životnímu jubileu Zdeňka Smrže. Most, 143–153.
- Hlásek, D. – Pták, M. 2014: Der Brakteatenhort von 1899 in Tukleky. Poster na konferenci Archeologická pracovní skupina východní Bavorsko/západní a jižní Čechy/Horní Rakousko. Bechyně, 18.–21. červen 2014.
- Chvojka, O. – Michálek, J. 2003: Sídliště ze střední doby bronzové u Radčic-Vodňan, okres Strakonice. Výzkumy na stavbě silničního obchvatu v letech 1994–1996, Památky archeologické 94, 83–160.

1 Za určení surovin kamenných artefaktů děkuji prof. Antonínu Přichystalovi a Mgr. Janu Eignerovi.

- Chvojka, O. – Michálek, J. – Zavřel, P. 2011: Výzkum mohyl z doby bronzové a halštatské u Radošovic, okres České Budějovice, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 24, 41–77.
- Jiráň, L. a kol. 2008: Archeologie pravěkých Čech 5. Doba bronzová. Praha.
- Kolář, O. 1981: Opět k nálezům mincí na okrese Písek, Výběr 18, 313–314.
- Kratochvíl, J. 1962: Topografická mineralogie Čech, d. 5. Praha.
- Kuthan, J. 1975: Gotická architektura v jižních Čechách. Zakladatelské dílo Přemysla Otakara II. Praha.
- Matzner, J. 1898: Královské město Písek. Průvodce městem a okolím, jakož i dějiny jeho. Písek.
- Michálek, J. 1977: Mlaty (palice) s oběžným žlábkem ze starší doby bronzové, Výběr 14, 261–262.
- Militký, J. 1992: Sídliště mohylové kultury střední doby bronzové v západních Čechách. Nепublikovaná diplomová práce. FF UK Praha.
- Militký, J. 2006: Depot středních brakteátů z 2. poloviny 13. století z Písku, Numismatický sborník 21, 228–233.
- Přichystal, A. 2009: Kamenné suroviny v pravěku východní části střední Evropy. Brno.
- Sedláček, A. 1926: Děje Prachenského kraje. Písek.
- Vencl, S. – Michálek, J. – Fröhlich J. 2006: Soupis pramenů předneolitického osídlení jižních Čech. In: Vencl, S. a kol., Nejstarší osídlení jižních Čech. Paleolit a mesolit. Praha, 17–324.

A MULTI-PERIOD SITE NEAR TUKLEKY IN THE PÍSEK REGION

In 2014, a multi-period site situated above the right bank of the Otava River near the village of Tukleky was discovered and investigated by fieldwalking. The site was occupied in the Mesolithic, in the period of the Tumulus culture of the Middle Bronze Age, and in the 13th century. The Neolithic or Aeneolithic axe represents an isolated find. This site is a rare example of settlement activities at this type of location in the densely forested belt along the lower course of the Otava River. It is reasonable to suppose that such elevated locations were repeatedly chosen for settlement in the past.

Fig. 1. Multi-period site near Tukleky. 1 – Mesolithic, 2 – Neolithic/Aeneolithic, 3 – Middle Bronze Age, 4 – 13th century

Fig. 2. Tukleky. Selected finds. 1–5 Mesolithic, 6 Neolithic/Aeneolithic

Fig. 3. Tukleky. Selected finds. 1–5 – Middle Bronze Age, 6–14 – 13th century

English by Jan Machula